

خیلواکی

استقلال

www.esteqlaal.net

۱۸ سپتمبر، ۲۰۲۳

دوکتور نوراحمد خالدی

دهلیز واخان و اهمیت جیواکونومیک و جیو ستراتژیک آن!

سوال این است که اعمار راههای ترانزیتی از طریق دهلیز واخان برای افغانستان و کشورهای همجوار واخان چه اهمیت دارد؟

موقعیت:

دهلیز یا کوریدور واخان یا پامیر در شمال شرق افغانستان از جمله ولسوالیهای ولایت بدخشان میباشد که مرکز آن قریه خاندود است. در شمال این منطقه کشور تاجیکستان، در جنوب پاکستان و در شرق جمهوری مردم چین موقعیت دارند. طول آن از اشکاشم تا سرحد چین ۳۵۰ کیلومتر، عرض آن در نزدیکی اشکاشم ۱۸ کیلومتر، در شرق سرحد مشترک با چین ۶۰ کیلومتر و در وسط از قره بولق در سرحد تاجیکستان تا سرحد بروغیل در مرز با گلگیت-بالستان اشغالی پاکستان در کشمیر ۷۰ کیلومتر است. جمعاً با ۱۴ هزار کیلومتر مربع مساحت واخان بنام بام دنیا معروف است زیرا ارتفاع وسطی آن از سطح بحر ۴ هزار متر میباشد. هرچهار جناح این دهلیز را کوههای سر به فلک کشیده پامیر در شمال، تیان شان در شرق، قراقرم در جنوب و هندوکش در غرب احاطه کرده اند. از همین جهت دهلیز واخان صرف در سه ماه تابستان از طریق یک سرک سنگلاخی قابل عبور و مرور بوده در متباقی نه ماه پوشیده از برف و با درجه حرارت متوسط منفی ۳۰ درجه سانتی گرد، بسیار سرد میباشد.

تاریخ:

از نظر تاریخی دهلیز واخان یکی از شاخه های جنوبی راه ابریشم محسوب می گردید که چین را به آریانای باستان و هندوستان وصل مینمود. در قرن سیزدهم میلادی جهانگرد یونانی مارکوپولو از طریق دهلیز واخان به چین مسافرت نمود. همچنان در اواخر قرن نهم لارد کورزون و ایسرای هند برطانوی نیز از این دهلیز عبور کرد.

بعد از اشغال قلمروهای امپراطوری ابدالی در کشمیر و چترال توسط رنجیت سنگ و متعاقباً توسط انگلیسها، و در هیاهوی بازی بزرگ استعماری بریتانیای کبیر با روسیه تزاری در اواخر

قرن نهم، و با تحمیل خط دیورند و حکمیت در تعیین سرحدات شمالی افغانستان و ادامه آن در واخان تا سرحد چین، انگلیسها به ایجاد دهلیز واخان متعلق به افغانستان یک منطقه حایل میان هند برتانوی و قلمروهای آسیای مرکزی روسیه تزاری نایل شدند.

اهمیت دهلیز واخان برای افغانستان و ممالک همجوار:

دهلیز واخان افغانستان را مستقیماً به جمهوری مردم چین متصل میسازد. چین امروز به مثابه دومین قدرت اقتصادی-صنعتی دنیا میباشد که با سرعت انکشاف موجوده بزودی از امریکا سبقت جسته به اولین قدرت اقتصادی جهان مبدل خواهد شد. برای استفاده در صنایع خود، چین به منابع هنگفت مواد معدنی، نفت و گاز ضرورت دارد و برای تغذیه نفوس ۱/۴ میلیارد نفری خود به محصولات زراعتی نیازمند است که افغانستان میتواند به مثابه عرضه کننده این مواد در همسایگی چین از موقعیت مهم استراتژیک خود استفاده زیاد نماید. **اعمار شاهراه موتری دهلیز واخان و خط آهن دهلیز واخان** و اتصال آن به شاهراه قراقرم که در فاصله یکصد کیلومتری شرق کوتل واخجیر در سرحد چین با افغانستان می گذرد، افغانستان را قادر میسازد به شهر کاشغر در ایالت سینکیانگ چین بدون عبور از کشورهای ازبکستان، تاجیکستان و قرغزستان متصل گردد. همچنان یک شاخه از شاهراه دهلیز واخان میتواند از طریق کوتل خرگوش از سرحد با تاجیکستان عبور نموده به شاهراه پامیر که تاجیکستان را با قرغزستان اتصال میدهد متصل شده ارتباط ترانزیتی افغانستان را با قرغزستان تامین نماید.

برای پاکستان اتصال به کشورهای آسیای مرکزی از طریق واخان اهمیت فوق العاده استراتژیک دارد. با **اعمار شاهراه موتری دهلیز واخان و خط آهن دهلیز واخان** در خاک افغانستان و اتصال آن به شاهراه قراقرم پاکستان قادر خواهد شد تا از طریق احداث شاهراه ۲۵۰ کیلومتری چیترال-موریچ **Morich-Kech** کوتل کچ سرحد واخان را عبور نموده به شاهراه موتری و خط آهن دهلیز واخان متصل شده به آسیای مرکزی از طریق دهلیز واخان دست یابد.

در عین زمان هندوستان همین اکنون در جریان اعمار شاهراه دو هزار کیلومتری لداخ در شمال کشمیر قرار دارد که قرار است در سال ۲۰۲۶ تکمیل گردد. هرگاه شرایط سیاسی هندوستان و پاکستان اجازه دهد اتصال این شاهراه با دهلیز واخان تمام نیمقاره هند را به آسیای مرکزی متصل میسازد.

بدین گونه امکانات آن موجود است تا واخان به مثابه نقطه وصل ترانزیتی کشورهای افغانستان، چین، پاکستان، هندوستان، تاجیکستان و قرغزستان مبدل گردد.

موانع در راه احداث شاهراه ترانزیتی دهلیز واخان:

در دو سال حاکمیت طالبان در افغانستان علاقمندی برای اعمار شاهراه ترانزیتی دهلیز واخان در افغانستان بیشتر شده است. همین اکنون کار احداث ۴۹ کیلومتر سرک خامه چغله در دهلیز واخان توسط طالبان جریان دارد. راپورهای مطبوعات نشان میدهد که تا کنون دوبار امیرخان متقی وزیر خارجه سرپرست طالبان به وزیر خارجه چین اعمار پروژه شاهراه ترانزیتی دهلیز واخان را پیشنهاد نموده است. متأسفانه تاکنون چینیایی ها در این مورد جواب مساعد نداده اند. بی علاقگی چینیاییها در اعمار این پروژه از سه نقطه نظر میباشد:

اول- اعمار شاهراه ترانزیتی دهلیز واخان در منطقه کوهستانی و بسیار سرد ۹ ماه پوشیده از برف به احداث چند تونل نیاز دارد که از یکطرف مصارف اعمار آنرا بسیار گران میسازد و از جانب دیگر مصارف حفظ و مراقبت آن نیز فوق العاده سنگین خواهد بود. تخمین گردیده که تنها ۳۵۰ کیلومتر این شاهراه از سرحد چین تا اشکاشم ۴ میلیارد دالر مصارف خواهد داشت. برای مقایسه مشکلات افغانستان را در باز نگهداشتن شاهراه سالنگ میان آهنگران و خنجان که از ۳۰ کیلومتر و ارتفاع ۲۰۰۰ متر بیشتر نیست در ماههای زمستان در نظر بگیریم. حالا اینرا با ۳۵۰ کیلومتر شاهراه پیشنهادی دهلیز واخان در ارتفاع ۴۰۰۰ متر که ۹ ماه سال پوشیده از برف خواهد بود مقایسه کنیم تا مشکلات عظیم و مصارف هنگفت حفظ و مراقبت آنرا بتوانیم درک نماییم. در موجودیت شاهراهها و خطوط آهن از شهر کاشغر تا حیرتان از طریق قرغزستان و ازبکستان که چین را هم اکنون به افغانستان بدون گذشتن از موانع طبیعی و جوی دهلیز واخان وصل میکند، احداث شاهراه دهلیز واخان برای چین در شرایط امروزی و با حجم موجوده مواد ترانزیتی از نظر اقتصادی ارجحیت لازم را ندارد.

دوم- امریکا میکوشد با استفاده از گروههای تروریست منطقه ایالت سنکیانگ چین را بی ثبات سازد تا جلو موفقیت پروژه های ترانزیتی بلت اند رود چین را در آسیای مرکزی مختل سازد. برای چینیاییها اعمار شاهراه ترانزیتی دهلیز واخان و افزایش عبور و مرور قابل ملاحظه از این طریق دسترسی گروههای تروریستی را به ایالت سنکیانگ چین تسهیل خواهد کرد و مشکلات و امنیتی متعددی برای چینیاییها فراهم خواهد کرد.

سوم- اخیرا چینیاییها با پاکستان و افغانستان توافق نموده اند که با احداث شاهراه مناسب ترانزیتی از پشاور به کابل افغانستان را به پروژه سی پاک یا شاهراه قراقرم متصل سازند. با تکمیل این پروژه نیازی به شاهراه دهلیز واخان تا آنجا که به چینیاییها مربوط میگردد موجود نخواهد بود.

پایان